

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 4. No. 15. 1940

TÜRKİYEDE XVIII İNCİ ASRIN BAŞINDA ÇİÇEK AŞISI TATBİKİNE DAİR

O. T. HULT [*]

Dilimize çeviren : AKDES NİMET KURAT

İsveç kralı Karl XII (Demirbaş Şarl) — 1713 Şubatında zorla Benderden kaldırılıp Edirne civarındaki Timürtaş'a nakledildikten sonra 1713 Temmuzunda fevkalade şiddetli, zehirli ve (pestilence imsi) bir sıtmaya tutulduğu zaman, müdavim doktorları Skragge ile Neuman adlı iki tabibtir. Bu sırada her iki doktor da hastalanmışlardı; bunlardan Skraggenin daha ağır hasta olduğunu, ve kralın tedavisine ait emirlerini ancak sedyesinden verebildiğini, yine hasta olmakla beraber kralın tedavisine devam eden, Neumann'ın raporlarından öğrenmekteyiz.

Karl XII. nin ve onun müdavim (hususi doktoru - médecin ordinaire ou médecin du roi) doktorlarının Türkiyedeki ikametleri tıp tarihinde ehemiyetli bir vak'a ile bağlıdır.

Hakiki çiçeği vücuda aşılama suretiyle, bu hastalığın çok şiddetli bir şekilde cereyanına mani olabilmek, ve vücudun çiçeğe karşı immünité (muafiyet) sini elde etmek için, muhtelif yerlerde halk tıbbınca malûm olan, [1] aşı üsülü, o sıralarda İstanbulda, maamafih yalnız hristiyan ahali arasında, nazarı dikkati celbedecek bir surette tatbik edilmekte idi. Bu cins halk tıbbının bilhassa şu iki mevkide umumun nazarı dikkatini celbedecek kadar muvaffakiyetli olarak tatbik edildiğini öğreniyoruz : Biri Selânikte diğeri de Filibede; buralarda binlerce muvaffakiyetli çiçek aşısı yapılmakta idi.

[*] O. T. Hult un : Karl XII. (Demirbaş Şarl) ın Rus - Leh seferi esnasında Sağlık koruma ve Hastabakıcılık teşkilâtı adlı, İsveç İlimler Tarihi Cemiyetinin organı olan LYCHNOS mecmuasında (Uppsala 1938, SS 95 - 138) çıkan yazısından terceme edilmiştir. Terceme edilen sayfeler : 112 - 119.

TELKİNLE TEDAVİ

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Telkinle tedavi tarihin en eski zamanlarındanberi malûmdur. Eski Mısırlılarda ve şark milletlerinde bu suretle ruhî tedaviler çok büyük bir tekemmüle mazhar olmuştur. İnsan düşüncülerine ve onun zamanlarına göre, bu zamanla kıyas ederek basit gördüğümüz telkinlerine uygun şekilde yani onlara icrai tesir edebilecek tarzda tılsımlarla, dualarla, müessir sözlerle, muska (nüsha) larla vesair usullerle ruhî tedavilere tesadüf ediyoruz.

İnsanlar bu vasıtalarla kendisini fena ruhlardan ve onun temsili olan şeytandan ve fena mahlûklardan ve onların insanda yaptıkları maddî ve ruhî fenalıklardan korunmak için ruhlarını takviye etmek ihtiyacını hissetmişlerdir. Müracaat olunan usuller meyanında bugün tarihten daha kuvvetli anane ile bize kadar gelenlerde gördüğümüz ve öğrendiğimize göre çok garipleri vardır. Bunların halka hüsnü tesir hasıl etmelerinin sebebi yapılan ruhî telkinlerin mahiyetinin malûm olmamasıdır.

Eski Mısırlılar birçok tekerleme suretile söylenen ve birbirine merbut gibi görünmeyen sözlerle efsunlar ve dualar tertip etmişlerdir. Bunların halkça anlaşılır bir tarafı yoktur. Eğer halk bunların mahiyetinin ne olduğunu öğrenseydi belki bu telkin esasından o kadar müstefit olamaz ve ruhî zaıflara ve kederlere karşı mukavemet gösteremezdi. Bugün o zamana ait efsunların tercemeleri okunduğunda bir mana çıkarmanın imkânı yoktur ve netekim bunlardan maada okunan duaların ve muska tertiplerinin de hakikî manası anlaşılabilir. Bununla meşgul olanlarda esas bir takım kaidelerin mahiyetini tahkike lüzum görmiyerek bunları bir formül halinde kullanırlar. Yani efsun yapanlar ve muska yazanlar da yaptıkları işin esasını kavrayamazlar, lâkin kavrar gibi görünürler ve bunların yazılmasında ve tatbikatında riayet edilmesi lâzımgelen usul ve kaidelere çok dikkat

ederler. Bu tatbikatın beş bin senelik mazisi vardır ve aynen bu 50 asırlık usuller devam edegelmiştir.

Eski Yunanlılar da bu telkin tedavisine ehemmiyet vermişler ve açtıkları Eskülap mabetlerinde telkine büyük ehemmiyet vermişlerdir. Eskülap mabetleri tedavileri telkinle tedavinin güzel misallerine sahne olmuştur. Bunlar da oraya müracaat eden insanların kabiliyet ve zekâlarına göre hareket edilmiş ve cidden muvaffak olunmuştur.

Birçok dinler bu iptidai telkin esaslarını dinleştirmiş ve İslâmiyet dini de bunları kısmen hurafeler mahiyetinde görerek menetmiş, lâkin yerine iyi ve güzel sözlerle telkini vazetmiştir. Onun için İslâm âkidesinde insanın iman ve âkidesini ve müesseratı hariciyeye karşı ruhen kuvvetli bulunmak için yapılan telkinlerin mahiyeti çok şayanı dikkattir.

Bugün tababette telkinle tedavi kalkmamıştır. Bu istikbalde de kalkamaz. İnsanlar hastalıklara ve birçok içtimaî hercû merçlere ancak ruhlarının metanetile mukabele gösterebilirler. Bir hastalıktan öleceğini vehmeden bir insan vehminden ölebilir. Fakat kendisini iyi bir telkin altında bulunduran bir hasta iyi olur. Fena ihtimaller düşünen insanlarda bu fena ihtimaller tahakkuk ettiği cihetle halk arasında ve bugün ilim adamları arasında da çok zikrolunan ve tahlile lââyık görülen darbı mesellerde güzel kaideler zikrolunmuştur. Bunlar hep ruhî zaafıların kaldırılmasına ve insanların felâket anlarında tesellisine hizmet etmek içindir.

XX inci asır tababeti telkinden çok müstefit olmaktadır. Bu kadar maddî terekkilere karşısında tedavi çarelerine başvuran hekimler yine en büyük mevkiini hastaların ruhiyatına tevcihi hitap etmekle bulmuşlardır. Hastaların itimat ettikleri hekimlere müracaat etmelerinin sebep ve hikmeti onların telkinleri altında iyi olabileceklerine kanaat getirmelerinden ileri gelmebedir ve bu kabil hekimler güzel ve teselli amiz sözlerle hastalarına ümit, kuvvet, cesaret ve sağlık bahşetmektedirler. İyi ve ümit verici sözlerle telkin bugün insanlarda görünen tekâmül tesirile düşünceleri inceleyen münevver insanlarda bütün eski tarzda telkin tarzlarına lüzum hissettirmeyecek kadar kuvvetlidir.